

DESPRE „NIETZSCHE ȘI MAREA AMIAZĂ”

Liliana DANCIU

Centrul de Cercetare a Imaginarului „Speculum”

Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

e-mail:

liliana.danciu70@yahoo.com

Title: “ About *Nietzsche and The Great South*”

Abstract: *Nietzsche and the Great South*, by Aura Christi, appeared in 2021 at the European Idea Publishing House, in a new, revised edition, prefaced by Nicolae Breban and with an afterword by Ștefan Borbely. It is a book about the anchor ideas of the great German philosopher of the late nineteenth century and an elite of writers who embraced his theories and illustrated them in remarkable literary works. Aura Christi is not afraid to love and know, analyzing and interpreting complex literary works from Romanian and universal literature, constellated around what the poet-hermeneut calls "the great ax", respectively the Living-Being-Ontos, in Nietzschean vision. Tolstoy, Dostoevsky, Rainer Maria Rilke, Marcel Proust, Thomas Mann, Hermann Hesse, D.H. Lawrence, Oscar Wilde, Nicolae Breban, Robert Musil, Iris Murdoch are significant creative landmarks in a "subjective map of the Nietzscheans" who have in common the character-pillar-axis of writing, the hypostasis and the mask of the Living.

Keywords: philosophy; ontos; Being; Nietzsche; literature.

Ce este filosofia? Nimic mai simplu, „dragoste de înțelepciune”, de cunoaștere, adevăr, vor răspunde inițiații și profanii într-un glas, cu o rapiditate ușor iritată, pricinuită de „căderea” în banal a acestei întrebări, pe nedrept „dezvrăjită” și „golită” de sensurile ei profunde. Ca în renumita parabolă arturiană, ținutul și regele, îmbolnăviți prin ignoranță și nepăsare, sunt vindecați odată cu rostirea întrebării corecte, pentru că răspunsul se află întotdeauna încifrat în miezul semantic al interogației. Odată cu abstractizarea gândirii, dialectica originară a cuplului întrebare-răspuns s-a pierdut, sensurile s-au

multiplicat, înțelesurile s-au complicat, direcțiile cunoașterii s-au radicalizat. Pentru presocratici, „înțelepciunea” trimitea la un orizont ontologic amplu și cuprinzător, inepuizabil, care armoniza și totaliza procesele cognitive subtile și intuiția i-rațională, în scopul dezvăluirii raportului intim dintre aparență și esență, dintre om și ceea ce se bănuia a fi dincolo de el, integrându-l astfel pe acesta într-un univers deschis și coerent.

Vector simbolic al unei tradiții ancorate în mit, înțelepciunea a fost scoasă din axioma filo-sofiei și înlocuită de „cunoaștere” – logică, rațională, experimentală, expozitivă și argumentatică. Omul a negat transcendența și s-a declarat stăpân pe sine, luând cu asalt, trecând limită după limită, un univers închis și neprietenos. Schimbarea a fost înțeleasă drept evoluție axiologică de la simplu la complex, de la tradiție la modernitate, ignorându-se că evoluția presupune o dezvoltare „organică” etapizată, care pornește de la un stadiu incipient și duce la unul final, dincolo de limitele căruia nu există nici întrebare nouă, nici sens și semnificație pe măsură, pentru că nu mai există nimic din ceea ce mintea poate vedea și (re)crea după modelul realității. Axată exclusiv pe desemnare logocratică și observație obiectivă a raportului subiect-obiect al cunoașterii, închisă în perimetrul analizei și experimentului, rațiunea și-a atins suficiența. În acest sens, cuvintele lui Marcel Proust devin elocvente: „Această realitate nu există pentru noi atâta timp cât mintea noastră n-a creat-o din nou”. Acest silogism proustian a fost ales de Aura Christi drept motto al primei părți, intitulată „*Teribilele abisuri*”, din amplul volum *Nietzsche și Marea Amiază*, reeditat recent în 2021 la Editura Ideea Europeană.

Nietzsche nu doar observă „boala” sistemică a filosofiei moderne, rătăcită în abstracțiuni sterile, ci propune metode „terapeutice” concrete: reconectarea la gândirea presocraticilor. Prin urmare, „dragostea pentru înțelepciune” nu ar implica un demers rece de disecție precisă și analiză obiectivă, ci acțiunea pasională a unui îndrăgostit care se apleacă asupra „obiectului” dragostei sale cu o curiozitate avidă și febrilă, dublată de admirație și intuiție. Îndrăgostitul de înțelepciune nu poate fi decât un suflet complex, o minte activă dotată cu luciditate analitică și flexibilă, deschisă spre influxul de intuiții *vii* și puternice care țâșnesc din ne-cunoaștere (sunt străine de câmpul gnoseologic conștient al individului, constituindu-se în constelații de „date” străine și în afara controlului conștiinței). Cu mintea deschisă spre adânc, el conectează și unifică cele două zone ale cunoașterii, apolinicul și dionisiacul, pentru a se deschide spre Ființă, subiect și obiect al oricărei filosofii *vii*. Pe aceste

coordonate ontologice direcționează Friedrich Nietzsche filosofia la sfârșitul secolului al XIX-lea, marele gânditor german observând impasul speculativ al unei „arte” căzute în stadiul de „știință”.

Pe urmele gândirii acestui titan al „artei de a filosofa” – dacă-mi este permisă această sintagmă neștiințifică – pășește de câteva decenii, cu declarată obsesie maniacală și neostoită dragoste, Aura Christi, într-un demers hermeneutic constant reînnoit, niciodată epuizat. Este vorba despre o hermeneutică deschisă, creatoare, întreprinsă cu intuiție poetică și admirație febrilă – cum remarcă Nicolae Breban în *Aura Christi sau splendidul travaliu al adorației*, prefața volumului *Nietzsche și Marea Amiază* –, cu acea curiozitate avidă a îndrăgostitului care, fascinat de frumosul formei și esenței obiectului pasiunii sale, îi contemplă neobosit farmecul niciodată epuizabil. Adevărata și profunda cunoaștere este posibilă doar printr-o formă de iubire, un abandon întru admirație, renunțare la limitele de siguranță impuse de eu și conștiință pentru a te lăsa sedus și, implicit, cucerit și pătruns de ceva „din afară”, care, după dozarea potrivită de aproape/ departe, va fi asimilat ca ceva „dinăuntru”. A admira, într-„o iubire perplexă” și „o uimire infinită”, sau a înțelege, cu atitudine „critică, rațională, lucidă”? – aceasta-i întrebarea deopotrivă nietzscheană și brebaniană, la care autoarea *Geniului inimii* răspunde constant prin întreaga operă, poetică și analitică..

Aura Christi nu se teme să iubească și să cunoască, analizând și interpretând opere literare complexe din literatura română și universală, constelate în jurul a ceea ce poeta-hermeneut numește „osia mare”, respectiv Viul-Ființa- Ontos-ul, în viziune nietzscheană. Scriitorii Tolstoi, Dostoievski, Rainer Maria Rilke, Marcel Proust, Thomas Mann, Hermann Hesse, D.H. Lawrence, Oscar Wilde, Nicolae Breban, Robert Musil, Iris Murdoch sunt repere creatoare semnificative într-o „subiectivă hartă a nietzscheenilor” care au în comun personajul-stâlp-axă a scriiturii, ipostază și mască a Viului. Scriind despre acești scriitori, operele și personajele lor, poeta simte că se recrează pe sine. Deși neagă postura criticului literar, în amplele și minuțioasele analize comparative, Aura Christi dovedește acuratețe critică și efervescență erudită, abil disimulate în frazări arborescente, suple și elegante, marcate de sensibilitatea artistului. Eufemistic vorbind, prin lectura eseului poetei-hermeneut, cititorul pătrunde într-o mare și aglomerată metropolă, foarte bine organizată administrativ, însă, în care trece lejer și bine orientat de la strada Rilke la strada Proust, apucând la stânga pe bulevardul Nietzsche pentru a traversa spre strada Thomas Mann, colț cu Breban, la doi pași de Dostoievski, la o stație de tramvai de D.H. Lawrence sau Oscar

Wilde. Iată exemplul unei astfel de fraze ample, bogat ramificate ideatic, dar de largă respirație în privința receptării: „Malte cel ieșit din mantaua lui Nietzsche seamănă întrucâtva cu thomasmannianul Hans Castorp (nu într-un grad de neglijat și cu proustianul Marcel și, în egală măsură, cu brebanianul Castor Ionescu!), «copilul răsfățat al secolului», rătăcind pe crestele montane, împuns de dorința de a gusta dintr-o «singurătate adâncă și mare», proximitatea muntelui constituind un fel de școală – cum este Parisul pentru înfricoșatul Malte cel aflat în zodia redobândirii sinelui, când «prin fața ochilor i se perindă o procesiune de obiecte sumbre și nedeslușite, siluetele unor personaje» (Virginia Wolf) – uriașii de piatră și aer, «măreția și tăcerea de moarte a peisajului alpin» fiind contextul «cel mai potrivit pentru maturizarea complexelor gândirii» într-o «tăcere grandioasă și nepăsătoare» (Thomas Mann)” (pag. 27).

Citim pagini emoționante despre boală, singurătate, mereu viul „copil de aur” din noi; regăsim filtrate prin viziunile a diverși nietzscheeni (și nu numai) temele metamorfozei interioare sub influența Maestrului, a iubirii și a morții, a destinului (care ni se adresează într-o limbă cunoscută doar de cei care înțeleg „exigența ființei”, în opinia lui Heidegger citat de autoare) și chiar a „iubirii de destin” (Rilke), glorie și „ecuația dificilă, enigmatică și aspră lume – artist” (pag. 34) și, cea mai profundă dintre ele, tema „viului conținut în exces sub semnul lui Dionysos” (p. 53); nevoia dureros de imperioasă de a scrie resimțită acut de marii oameni de litere și gânditori ai lumii. Biografiile autorilor sunt conectate permanent la operele lor, prilej pentru Aura Christi de analiză intra-speculară pentru a atinge zonele profunde ale scrisului și a decupa acele „dislocări organice” (Marcel Proust) susceptibile de a crea lumi interioare noi. Autoarea volumului *Nietzsche și Marea Amiază* nu prezintă sec și doct fapte, evenimente și oameni, poziționându-se în afara scenei existențiale a autorilor nietzscheeni, ci mereu din interiorul destinului acestora. De exemplu, relația problematică, dificilă cu mama lor pare să fi influențat traseul existențial al lui Rilke și Proust. Ca într-un roman proustian, Aura Christi se folosește de anumite întâmplări providențiale pentru a pătrunde în intimitatea gândurilor și sentimentelor acestor titani, interconectând opera cu viața, înlănțuind citate „în oglindă” pentru a contura „viul” destinului lor și al personajelor create de ei. Caracterizările marilor creatori nietzscheeni sunt metafizice. Spre exemplu, Rainer Maria Rilke e numit „(stră)vechi vânător de metafore abisale, un mare copil al himerelor” (p. 57), Nicolae Breban, „un trubadur metafizic al viului” (p. 252; p. 262), ale cărui măști sunt personajele sale.

Cu pătrundere și rafinament analitic, Aura Christi compară mișcările în cerc de esență castorionesciana și hanscastorpiiană, enunță principalele motive nietzscheene care compun luxurianta „geografia ontică” a eroilor brebanieni, dezvăluie „codul proustian” de lectură și relectură, prezintă raportul apolinic-dionisiac în gândirea nietzscheană, surprinde caracterul multiplu al realităților proustiene etajate, înlănțuite și întrepătrunse complex la nivelul stilistic, în „frază-scoică”, mereu „rotundă”, în ciuda supradimensionării ei labirintice, când în abisal, când babilonic spre înălțimi de sens. În pagini de o minuțiozitate scrupuloasă, Aura Christi evocă relația, bizară și sublimă, care se insinuează și se pecetluiește între tragicul erou tolstoian Ivan Ilici și Moarte. Proximitatea „fizică” a morții are ca efect ridicarea vălului, îndepărtarea oglinzii care intermedia și opacifia vederea realității, prilejuind instalarea unei acuități vizuale speciale în natura sa psiho-emoțională, neexperimentată până atunci. Într-o speculație a unui erou brebanian de extracție nietzscheană, *viul*, *moartea* și *boala* sunt puse într-o ecuație de conectivitate și exclusivism pentru a evidenția dublul raport eu-lume: „Dacă eu sunt mort, ei nu pot fi vii, doar muribunzi. Iar dacă ei sunt morți, atunci eu mă pregătesc să mor, ceea ce înseamnă că sunt încă viu și există boli atât de lungi, încât durează o viață și se confundă cu însăși viața” (p. 228). Dinspre personajele brebaneiene „înfometate de viu”, călăuziți intelectual de autoare, trecem la personajele lui Thomas Mann, exemplarul Iosif și mediocrul Hans Castorp, pentru a face saltul categoric într-o dimensiune creatoare aparte, exemplificată de universul critic realist al lui Belinski, „lumea ca infern” a lui Dostoievski și „îngrozitoarele fantasme” evocate teoretic de Șestov. Subtile analize sunt aplicate romanului *Portretul lui Dorian Gray*, scris de nonconformistul și subtilul Oscar Wilde, romanului *Amantul doamnei Chatterley*, de Thomas Hardy, adevărată poetică a erosului și a libertății, evitând clișee de interpretare și recuzită critică cu efect redundant.

Aura Christi glisează printre textele literare și filosofice, valsează cu grație erudită și pasiune de cititor mereu pofticios de Frumos, acoperind arii culturale generoase, trecând de la operele ficționale la cele teoretice cu o simplitate și un firesc de invidiat. Trimiterile comparatiste și analitice vizează deopotrivă poeți români, dintre care Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu revin frecvent. În studiile teoretice ale Aurei Christi, dincolo de litera scrisă, nu întâlnim un ochi critic iscoditor și rece, ci un cititor avizat și pasionat, un „copil mare” și genial a cărui curiozitate și sete de a

îmbrățișa noi sensuri nu au limite, o poetă îndrăgostită total și definitiv de abisurile artei. Adică, o nietzscheană!

References / Bibliografie:

Aura Christi, *Nietzsche și Marea Amiază*. Ediția a II-a, revăzută. Prefață de Nicolae Breban. Postfață de Ștefan Borbely. București: Editura Ideea Europeană, 2021.

AUTHOR BIO:

LILIANA DANCIU, PhD in Philology, with a thesis on the novel "The Forbidden Forest" by Mircea Eliade at „1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia (2017), published under the title *Romanul din roman: Noaptea de sânziene, de Mircea Eliade (The Novel in the novel: "The Forbidden Forest" by Mircea Eliade)*, București, Editura Ideea Europeană, 2017. For this study, she received the prize for debut in literary criticism from U.S.R. Sibiu (2018). Author of the preface to Aurel Gurghianu's poetry anthology and the afterword to Rodica Braga's poetry anthology, both published by the Romanian Academy Publishing House in 2019. Graduate the Faculty of Letters, Philosophy and History, Department of Philology, from the University of Craiova (1995). Master in Romanian Language and Literature, Faculty of Humanistic and Social Studies at "Aurel Vlaicu" University of Arad (2013). High school teacher on Romanian Language and Literature department. Member of the Research Center "Speculum", Alba Iulia (since 2014). Author of the study *Myth, song and ritual in the Modern World*, in Rodica Gabriela Chira, Emilia Ivancu, Gabriela Chiciudean, Natalia Muntean editors, *Myth, music and Ritual: approaches to comparative literature*, Cambridge Scholars Publishing, 2018. She published articles and studies in various scientific and cultural journals, such as the "Journal of Humanistic and Social Studies", "Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica", "Incursiuni în imaginar", "Journal of Romanian Literary Studies", "TricTrac: Journal of World Mythology and Folklore", "SÆCULUM", "Gnosis", etc. She has participated in several scientific sessions, colloquy, symposiums, etc. in Romania (Arad, Alba Iulia, Târgu Mureș etc.) and abroad (Rome).

Article history:

Received: 31.05.2021	Received in revised form: 02.06.2021	Accepted: 06.06.2021	Available online: 16.08.2021
-------------------------	--	-------------------------	---------------------------------